

Brennesle

Tekst og foto:

Ariane Schjelderup

Filosofiske spørsmål:

Ariane Schjelderup

Sist oppdatert: 15. november 2003

Alle vet at brenneslen brenner. Men den har mange andre egenskaper også. Visste du f.eks. at man kan lage klær av brennesle? Dessuten kan vi plukke og spise den — ikke minst i disse vårdager. Her kan du lære mer om brenneslen og få gode mattips, bl.a. oppskriften på Maibergets brenneslesuppe!

Fakta om brennesle

Vi har to typer brennesle: *stornesle* (*Urtica dioica*) og *smånesle* (*Urtica urens*).

Storneslen (bildet til venstre) har krypende jordstengel som det vokser flere planter ut fra. Den kan derfor spre seg fort. Storneslen er flerårig og vanligvis *særbu* (dvs. han- og hunblomstene vokser på forskjellige planter).

Småneslen er bare ettårig og *sambu* (dvs. hun- og hanblomster vokser på samme plante). Den er også mer kompakt i veksten enn storneslen.

Begge neslene har brennhår både på stilk og blader. Brennhårene sørger bl.a. for at beitende dyr lar neslene stå i fred, til tross for at de er svært næringsrike.

Storneslen kan bli opptil 150 cm høy og har hjerteformede blader, mens småneslen blir opptil 30 cm og har mer eggformede blader. Et godt kjennetegn (foruten brennhårene) er at bladene er sagtannede hos begge, og ganske mørke i farven. Både stor- og smånesle har opprett stengel og får blomster i rakler i bladhjørnene. Blomstene utvikler seg til eggformede små «nøtter».

Blomstringstid: juni-september

Voksested: Nær bebyggelse, på kraftig jord, ved avfallsplasser, i haver, ved gjødselhauger osv. De er vanlige i hele landet, men småneslen er sjelden lengst nord.

Brenneslen som spinneplante

Stengelen til neslen inneholder fine og sterke fibre som man kan lage garn av. Neslene behandles omtrent på samme måte som lin for å bli til tråd. I gamle dager

dyrket man derfor brennesle som spinneplante og vevde stoffer av brenneslegarn. Stoff laget av brennesle var spesielt fint og mykt, og ble bl.a. brukt til undertøy.

På den tiden importerte man ikke myke bomullsstoffer, så alternativet var ull eller lin som begge gir mye grovere stoffer enn brennesle. Du har kanskje hørt H. C. Andersens eventyr om *De vilde svaner*? I dette eventyret må Elisa plukke brennesler med bare hendene og lage skjorter av dem for å befri brødrene sine som er omskapt til svaner.

Margstoff...

I norrøn mytologi

Brenneslen var den norrøne guden Tors plante. Når han slo med hammeren så det lynte på himmelen, kastet man brennesle på varmen for at ikke lynet skulle treffe dem. Man regnet med at lynet ikke ville treffe et hus som hadde Tors plante i seg.

Hvor kommer ordet fra?

Ordet «nesle» kommer antagelig fra det gamle engelske ordet «noedl» som betyr «nål» (needle). Det har sammenheng med neslenes brennhår som stikker som små nåler. Men ordet kan også være beslektet med ordet «nett». På engelsk heter neslen «nettle» som nettopp betyr nett, og kan ha med å gjøre at neslen ble brukt som spinneplante.

Brenner gjennom klær!

Brennhårene på storneslen er så kraftige at de kan stikke deg selv om du har klær på! Sørg for å ha tykke bukser om du skal gå blant nesler! Men neslene brenner ikke om de er våte. Det går derfor an å plukke brennesle uten tykke hansker når det nettopp har regnet.

Sommerfuglens venn

Mange sommerfuglarter er avhengige av brennesle for å føre slekten videre. De legger eggene sine på undersiden av nesleblader, og larvene lever av bladene til de forpupper seg. En av de vanligste sommerfuglene våre heter da også neslesommerfugl.

Sunnheten selv

Brenneslen er vår sunneste plante — for mennesker. Den har masse A- og C-vitaminer, og det finnes ingen norsk plante som er så rik på mineraler som neslen. Den inneholder faktisk mer jern enn spinat!

Filosofiske spørsmål

1. Brennesl er brenner – det forstår vi bare vi hører navnet. Men hadde det vært en brennesle hvis den ikke brant? Hadde en hund vært en hund hvis den ikke gjødde? Hadde en fyrstikk vært en fyrstikk hvis det var umulig å få fyr på den? Hadde en bil vært en bil hvis den ikke kunne rulle? Hadde en bok vært en bok hvis ingen skjønte det som sto i boken?

2. Er det ikke rart at det nettopp er den sunneste planten som har de stikkende brennhårene? Akkurat som det er de flotteste blomstene som har de skarpe pigger (roser) – og noen av de deiligeste bærene, f.eks. bjørnebær, vokser i tornete kjerr! Tror du det er en mening med dette?

Kan du komme på noe som i utgangspunktet er bra, men som også kan medføre ulemper (f.eks. en glad person som ikke legger merke til hvordan andre mennesker har det)? Og omvendt: kan du komme på noe som ikke er fullt så bra, men som likevel kan medføre fordeler (f.eks. en trist person som fordi han er trist får bedre kontakt med andre)?

Brenneslen brenner for å beskytte seg. Men det er også vanlig for mennesker å beskytte seg når vi føler at noen kommer oss for nær. Vi sier at vi «har piggene ute». Er dette den eneste likheten mellom menneske og brennesle eller er det andre likheter også?

3. Brenneslen er blitt brukt som spinneplante og man laget tidlige undertøy av den. Hvordan kan noe som gjør så vondt når vi rører ved det bli så mykt at vi vil ha det rett på kroppen? Hvordan tror du man fant ut at man kunne lage klær av noe som stikker så fælt?

4. Brennesle er noe vi som regel vil ha minst mulig av. De fleste ser på den som ugress. Men hvorfor prøver vi å kvitte oss med noe som er både nyttig og bra? Kunne vi da ikke like godt kvitte oss med gressplenen og hekken og havenissen også; de er da ikke gode for noen ting? Eller er de det? Hva vil det si at en ting er nyttig?

5. Er noen planter nyttige fra naturens side, mens andre ikke er det? Eller er det er menneskene som bestemmer hvilke planter de synes er nyttige? Er det litt «dårlig gjort» mot en plante å luke den bort selv om den kan være veldig nyttig for oss, bare fordi vi ikke har lært oss å bruke den? Har vi rett til å drepe alle planter som vi ikke synes er nyttige?